

Dr. Vertse Albert madártani megfigyelései a Mátrában

VARGA András
Gyöngyös, Mátra Múzeum

ABSTRACT: Author makes known the ornithological records of Dr. Albert VERTSE (1906-1979) made in the Mátra Mountain. The data refer to the period between 1974 - 1978. The compilation represents the recorded data of 69 species, out of which the first occurrence of Parus montanus in the Mátra Mountain has a special interest.

Dr. VERTSE Albert a Magyar Madártani Intézet nyugalmazott igazgatója éveken keresztül részt vett a Mátra Múzeum által szervezett Északi Középhegység természeti képe c. kutatási programban. Több hónapon keresztül madártani megfigyeléseket végzett felesége társaságában a Mátra-hegységben. 1979. II. 20-án bekövetkezett halála megakadályozta abban, hogy feljegyzéseit egy tanulmány formájában összeállítsa.

Mint a kutatási program szervezője, iratlan kötelességemnek tartottam, hogy a beérkezett éves jelentéseit egy mátrai adatsor formájában összeállítsam. Megfigyeléseinek értékét növeli az, hogy adatai az újonnan létesített Mátrai Tájvédelmi Körzet kiemelten védett területére vonatkoznak.

A megfigyelések központja Rudolftanya, innen kisebb kirándulásokat, megfigyelőutakat tett Parádsavárra és Galyatetőre. Azok a dátumok, melyeket földrajzi helymegjelölés nem követ, azok Rudolftanya körzetére vonatkoznak. A dátumokat zárójelben a példányszám követi.

1974. és 1978. közötti időszakban 150 napot töltött terepen az alábbi időpontokban (zárójelben az időjárásra vonatkozó feljegyzései): 1974. XI. 11 - XII. 1-ig 21 nap (23-ig az évszakhoz képest rendkívül enyhe idő, 23-án köd, szemerkélő eső, 25-én de. szemerkél, du. kiadós eső, 26-án reggelre kisebb hóesés, a magasabb csúcsokon a hó és a zuzmara megmarad, 30-án reggelre friss hóesés). 1977. IV. 18 - V. 9-ig 22 nap. 1977. XI. 24 - XII. 13-ig 20 nap (24-én változékony idő, kis hófoltok a területen, 26-án sűrű havazás, 27-re 30-40 cm-es hótakaró, az idő a továbbiakban többnyire napos, a hó megmaradt, XII. 9-én gyenge havazás). 1978. III. 24 - IV. 28-ig 36 nap. 1978. X. 18 - XII. 7-ig 51 nap.

Az összeállítás 69 madárfaj megfigyelési adatát tartalmazza, a sok érdekesség közül csupán a Parus montanus első mátrai előfordulását emelem ki.

Anser albifrons (SCOP.): 1978. XI. 23., reggel 8 óra, 50-60 db vonul északról délnek (ZÁDOR Oszkár erdész megfigyelése).

Hernis apivorus (L.): 1977. IV. 26. (1). 1978. X. 18., délben laza csapatban (7 + 2) délnek vonul (enyhe napos idő, derült égbolt).

Accipiter gentilis (L.): 1977. XII. 7., Mogyorós-tető (1).

Accipiter nisus (L.): 1977. XII. 7. (1)

Buteo buteo (L.): 1974. XI. 12., Parádsavár fölött, 18-án és 21-én a rudolftanyai be-kötőtől fölött kering (1-1). 1978. III. 27. (1), 28. (1), 29. (párban), 30. (1), 31. (párban), IV. 6. (párban), 9. (párban), 13. (3 példány együtt), 18. (2), 19. (2), 23. (1 + 1); X. 24., 26., Parádsavár felett (1).

Hieraaetus pennatus (GM.): Két jelentésben szerepel, szó szerint idézve: "Párban figyeltük meg 1977. IV. 26-án, 29-én a fészkükre is rábukkantunk. V. 2-án jelentetem telefonon a Mátra Múzeum igazgatójának és kértem a védelmükről való gondoskodást." "1978. IV. 10. A sötét példány 2 Buteo társaságában kereng a Sasvár felé lejtő erdő fölött IV. 14., délelőtt. Az irtás felett kering a magányos (nőtény) sötét példány. Mintha a tavalyi fészkek felől jött volna. IV. 17. A fészkek körül még mindig egyedül látható a magányos sötét példány. IV. 22. A magányos sötét, a tanya körüli fenyvesből száll fel. IV. 24. Megjött a világos példány. A sötét példány társaságában fészkekanyagot visz a tavalyi fészkek felé. 1-2 óra múlva látjuk, hogy fészket tataroznak, mégpedig 2 világos és 1 sötét példány (az egyik

világos a fészkekben áll, s ott tevékenykedik, a másik kettő a közeli gallyakon ül). Egy fél óra múlva a térségben magasan kerengve 6 ragadozót észleltünk, amelyekből 2 Buteo, 4 pedig Hieraaetus (a két világos biztosan felismerhető volt). IV. 15. Nagy eső, de a fészkek közvetlen közelében, vízszintes ágon egymás mellett ül 2 világos példány! IV. 26. Egy világos példányt láttunk a fészken. A fészek láthatóan megnagyobbodott, s zöld gallyakkal van díszítve. IV. 28. ... az egyik példány zuhanva repül a fészkerő.

Aquila sp.: 1977. IV. 26., a galyatetői műt 31. kilométerkövétől D-re fekvő nagy fenyves fölött, egy magányos példány.

Falco tinnunculus L.: 1978. III. 31. (párban, a még üresen álló törpesas fészkek mellett).

Tetrastes bonasia (L.): 1974. X. 15-én szől, 23-án este, ködben, a fenyők sütiijébe gallyaz (1). 1977. IV. 24., a fenyvesben (1), XI. 29., a friss hóban, jól látszódnó nyoma vezetett a hegyoldalról a fenyőarborétumba. 1978. IV. 17., bükkös a Galyatető alatt (nyomai a friss hóban).

Passianus colchicus L.: 1977. IV. 18., V. 9. között két ízben szől. XII. 1., nyomai a fenyves felett. 1978. IV. 28., a Fekete-tó felett szől, XII. 4., nyomai a Galyatető alatti bükkösben.

Colapax rusticola L.: 1978. III. 29., a Parádsasvár felé lejtő fiatal bükkösben (2), 30., a Galyatető alatti bükkösben (1), IV. 1. (2), 6. (1), 10. (2), 11. (2), 21. (2).

Columba oenas L.: 1977. IV. 18 - V. 9., naponta, több irányból szől. 1978. III. 27., a tanya felett (5), IV. 21., a Parádsasvár felőli bükkösben.

Columba palumbus L.: 1977. IV. 18 - V. 9., a környéken (a fenyvesben is), több párban. 1978. III. 27 - IV. 28., a fenyvesből, ahol fészkel, naponta szől.

Streptopelia turtur (L.): 1977. V. 1-én szől először, később több irányból. 1978. IV. 22-én szőlalt meg először a fenyves alsó szélén.

Streptopelia decaocto (FRIV.): 1977. V. 6., egy példány jelent meg a tanyán, ahol rövid ideig tartózkodott.

Cuculus canorus L.: 1977. IV. 19-én szőlalt meg az első, május elejére igen gyakori lett. 1978. IV. 12-én szőlalt meg az első.

Otus scops (L.): 1978. III. 29., este szől, 30., 31., reggel, párban.

Subo bubo (L.): 1978. III. 25., este kitartóan szől.

Nyctale noctua (SCOP.): 1974. X. 21., 24., 1978. IV. 25., X. 27., XI. 1., este szől.

Syris aluco L.: 1977. IV. 28. (éjszaka), XI. 25., 1978. IV. 28., X. 19., XI. 2., este szől.

Asio otus (L.): 1974. X. 18., 1978. III. 25., este szől.

Ficus viridis L.: 1977. XII. 7. (1), 10-én és 12-én, az eresz alatt a ház falát bontogatta. 1-5 jókora tenyérnyi helyen leverte a vakolatot, egészen a kövekig. 1978. IV. 3. és 15., párban szől.

Dryocopus martius (L.): 1974. XI. 19., Galya felé repül (1). 1977. IV. 18 - V. 9., minden nap hallható, a Parádsasvár felé lejtő lomboserdőben fészkel. 1978. III. 27. (dobol), IV. 2., a fenyves alól szől, IV. 10., bükkfa felső harmadában, egy törzselágazásnál odut készít. X. 19-én Parádsasvár felől, 24-én a Rudoltanya körüli fenyvesben szől.

Dendrocopos maior (L.): 1977. IV. 18 - V. 9., naponta. 1978. IV. 2., kudoitánya közelében, fiatal bükkösben (1). 1978. X. 18 - XII. 7., gyakran megfigyelhető.

Dendrocopos leucotos (BECHST.): 1974. XI. 18., az utólagazástól a Mátraalmás felé vezető műt mellett bükkerdőben (1).

Lullula arborca (L.): 1977. IV. 18 - V. 9., a közeli irtáson fészkel.

Merula rustica L.: 1977. IV. 27-én jelent meg az első, később párosával látható. Parádsasváron, Galyatetőn fészkel. 1978. IV. 13., a parádsasvári víztároló felett 3 db (első megfigyelés).

Delichon urbica (L.): 1977. IV. 27., Parádsasvár, több pár, V. 9., Galyatető, több pár fészkel épül. 1978. IV. 22-én érkeztek az első a Galya-szállón lévő kis telepükre.

Corvus corax L.: 1974. XI. 17., a mátraalmási olágazástól északra, az irtás felett két példány. 1977. XI. 25., 26., a Galyatetői műt 31. sz. kilométerköve közelében, fiatal fenyves fölött (1). 1978. X. 28., Mogyorós-tető alatt (1), X. 29., a bokolótól felett, XI. 4., Parádsasvár felől, 7-én a Fekete-tó feletti gerinc egy fáján korrog.

Corvus cornix L.: 1978. XI. 17. (1), 18. (1).

Garrulus glandarius (L.): a megfigyelések idején, minden nap látható 1-1, ritkán több.

Parus maior L.: Midég látható.

Parus caeruleus L.: 1977. XI. 25., a tanyaudvar öreg bükkfáin (?).

Parus ater L.: 1974. XI. 17., a ház körüli fenyvesben (1). 1977. IV. 18 - V. 9. között gyakori a fenyvesben, hangja egész nap hallható. XI. 24. (1), XII. 2. (3). 1978. III. 25 - IV. 28-ig a fenyvesekben minden nap szől. XI. 20-án a fenyvesben szől.

Parus palustris L.: 1977. XI. 24. (1), XII. 2. (3), X. 22. (1), XI. 15. (1), 21. (2), 29. (1).

Parus rufitanus CONRAD: 1974. XI. 12., a ház melletti fenyvesben, 26-án az erdész-ház feletti fenyvesben több példány.

- Aegithalus caudatus (L.): 1974. XI. 26., csapatban keresztezi a rudolftanyai bektőutat 1977. IV. 18 - V. 9. között egy ízben a fenyves fölötti cserjésben. 1978. III. 27. (szól), IV. 23., a ház előtt, fenyőfán fészket épít. 1978. X. 28., XI. 2. (kis csapatban).
- Sitta europaea L.: 1974. XI. 11 - XII. 1., minden nap látható, vagy hallható a szálerdőkben. 1977. XII. 7., a Galya-körülük bükkösben szól. 1978. III. 24 - IV. 28., csak a Galya-szállás körüli öreg bükkösben gyakori, IX. 18 - XII. 7. ugyanitt hallatja hangját.
- Troglodytes troglodytes (L.): 1974. XI. 14., Parádsasvár, erdőszél (1). Rudolftanya 1977. X. 30. (1). 1978. X. 20., 25., 28., a tanya falán, pókászó példány. XI. 20., 3-4 a ház körüli bokrokon.
- Turdus viscivorus L.: 1978. X. 31., a tanya körül néhány példány.
- Turdus pilaris L.: 1974. XI. 15. (szól), 23. (egy csapat éjszakázik a fenyvesben), 27. (két vonuló csapat), 28. (egy sérült példány a galyatetői út mentén). 1978. XI. 1., a Fekete-tónál (1), 3., Mogyorós-tető (nagyobb csapat), 7., nagyobb csapat a Fekete-tó körüli fenyőkön, 10., 14., 17. (néhány).
- Turdus philomelos CH. L. BREHM.: 1977. IV. 18 - V. 9. között a fenyvesben, esténként szól. 1978. III. 25 - IV. 28-ig az időjárástól függően, esténként szól. X. 20., a fenyvesben énekel.
- Turdus torquatus L.: 1978. III. 25., feketerigók társaságában.
- Turdus merula L.: 1974. XI. 18-án, a fenyvesben éjszakázik két példány. 1977. IV. 18 - V. 9. között, a fenyvesben rendszeresen szól. XI. 28., 29. (1-1). 1978. III. 25-től egyre gyakoribb, a környéken fészkel. X. 25. (1), 26. (1), 27. (2), XI. 14. (1), XII. 4-7. (1-1).
- Phoenicurus ochruros (GM.): 1977. IV. 23. Mátraháza (1). 1978. IV. 13. Parádsasvár, fenyőfa csúcsán szól, ugyanitt többször megfigyelve. X. 25. Rudolftanya (10).
- Erithacus rubecula (L.): 1977. IV. 18 - V. 9., igen gyakori. 1978. III. 24 - IV. 28., igen gyakori. X. 18 - XII. 7-ig egyetlen észlelés, XI. 12-én (1).
- Sylvia atricapilla (L.): 1977. IV. 18 - V. 9., elég gyakori. 1978. IV. 27., szól (1).
- Sylvia communis (LATH.): 1977. IV. 23., szól (1).
- Phylloscopus trochilus (L.): 1977. IV. 13., fiatal bükkös Parádsasvár közelében (1).
- Phylloscopus collybita (VIEILL.): 1977. IV. 18 - V. 9., a vörösbegy mellett a leggyakoribb faj. 1978. III. 29. (1).
- Phylloscopus sibilatrix (BECHST.): 1977. V. 7., Rudolftanyától D-re, bükkösben (1). 1978. III. 29. (1).
- Regulus regulus (L.): 1974. XI. 17., 26., az erdőszél mellett a fenyvesben (5-6). 1978. III. 27., kis csapatban a fenyvesben, X. 29., a fenyvesben szól, XI. 27. ugyanitt (1).
- Anthus trivialis (L.): 1977. IV. 18 - V. 9., Rudolftanya közelében lévő nagy irtáson fészkel. 1978. III. 28., az első éneklő példányok az irtáson. IV. 28-ig, az esős, ködös, hózáporos napok kivételével naponta szól.
- Motacilla alba L.: 1977. IV. 18 - V. 9., a csupasz sziklafalban fészkel. IV. 23., Mátraháza (1). 1978. IV. 4., az előző évi fészkek közelében, pártban (IV. 28-ig rendszeresen megfigyelhető). Fészke az útmenti sziklafalban.
- Motacilla cinerea TUNST.: 1974. XI. 18., a Fekete-tó patakja a mátraalmási út mellett. 1978. IV. 10., Parádsasvár előtt a patakparton (1).
- Sturnus vulgaris L.: 1977. IV. 27. Parádsasvár (1 pár). 1978. IV. 22. (2), X. 28. (kis csapatban húz).
- Passer montanus (L.): 1974. XI. 11 - XII. 1. között 3-4 pár a Rudolftanya körül mindig látható. 1977. IV. 18 - V. 9., a tanyán két alkalommal figyeltük meg. XI. 30. ugyanitt néhány példány. 1978. IX. 17 - XII. 7., kisebb csapatai a kertek öreg gyümölcsfáin alkalmanként láthatók. A hideg idő beálltával eltűntek.
- Coccothraustes coccothraustes (L.): 1977. IV. 30., a galyatetői műút 31. kilométerénél (2). 1978. IV. 22. (1).
- Carduelis chloris (L.): 1977. IV. 18 - V. 9., az első szeles napokon a fenyvesben szóltak, később eltűntek. 1978. III. 31. (szól), X. 20., kisebb csapatokban jelentkeznek, de rövidesen eltűnnek, XI. 2. (szól).
- Carduelis carduelis (L.): A Rudolftanya közelében lévő nagy irtáson 1977. IV. 18., V. 9. két alkalommal figyeltük meg. 1977. XI. 28., 29. (1-1).
- Carduelis spinus (L.): 1974. XI. 12-24. között, naponta hallhatók vonuló csapatai. 1978. X. 28-án a patak mellett szól. Ugyanitt az égerfákon: XI. 6. (150), 13. (50-60), 25. (néhány), 26. (néhány), 27. (60-80).
- Carduelis cannabina (L.): Rudolftanya közelében lévő nagy irtáson egyszer figyeltük meg 1977. IV. 18 - V. 9. között. 1978. IV. 8. ugyanitt néhány példány, XI. 8. (kis csapat), 10. (néhány), 14. (1), 16. (1).
- Carduelis flammea (L.) 1974. XI. 20., csapatban húz a fenyves felett. 1978. XI. 15., a frissen behavazott irtáson (6-8).

- Pyrrhula pyrrhula (L.): 1977. XI. 24 - XII. 13. (kis csapatokban) naponta. 1978. IV. 7-én még szól. 1978. X. 18 - XII. 7. között, az első megszólalása X. 26., majd XI. 10., ezt követően naponta megfigyelhető.
- Loxia curvirostra L.: 1974. XI. 12., nagy csapatban mozog a ház előtti fenyves fölött, 13-án egy láplálkozó példány a galyatetői posta előtt a fenyőfán. 1978. X. 19., a fenyves körül mutatkoztak az első jövő-menő csapatok, de eltűntek. 23-án egy kis csapat itt éjszakázott, majd eltűntek. 25-én egy ♂ az egyik fenyvön. 27-én egy kis csapat a tanya felett, ezután XII. 2-ig minden nap látható vagy hallható.
- Fringilla coelebs L.: 1977. IV. 18 - V. 9., elég gyakori. 1978. III. 24 - IV. 28., minden nap, az első két héten át az egyik domináns faj volt, ezt követően a zöm tovább vonult. XI. 15. (1).
- Fringilla montifringilla L.: 1977. XII. 12. (1), 1978. III. 27. (kis csapat).
- Emberiza citrinella L.: 1977. IV. 18 - V. 9., gyakori. 1978. III. 25 - IV. 28., naponta megfigyelhető. XI. 13. (kis csapat), 18. (1), 27. (2).
- Emberiza calandra L.: 1978. XI. 27. (1).

Összeállította: VARGA András
Mátra Múzeum
H-3200 GYÖNGYÖS
Kossuth út 40.